

Kulturförvaltningen
Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Datum:
2022-10-13

Diarienummer:
KTN-2022-00430

Handläggare:
Pia Sörås Staflin, Helena Westin

Samrådsyttrande över detaljplan för Gottsunda stadsstråk

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för Gottsunda stadsstråk.

Ärendet

Detaljplanen syftar till att utveckla Gottsunda med ett nytt kapacitetsstarkt kollektivtrafikstråk och ny bebyggelse för bland annat bostäder, centrumverksamhet, simhall, kulturhus med bibliotek samt torg och parker. Kultur- och fritidsverksamhet som berörs av föreslagen rivning av lokaler är Gottsunda kulturhus, Gottsunda fritidsklubb och fritidsgård i drift av Uppsala KFUK-KFUM samt den musikverksamhet Studieförbundet Uppsala Västmanland bedriver i Musicalen. För planeringen av ett nytt kulturhus med cirka 4 000 kvadratmeter verksamhetsyta inom föreliggande detaljplaneområde vill kulturförvaltningen understryka vikten av fördjupade studier gällande behovet av att planen tillåter minst 2 700 kvadratmeter verksamhetsyta i markplan. Gällande kulturarv i planområdet vill kulturförvaltningen påtala betydelsen av att den gedigna kulturmiljöutredning som togs fram i planprogramskedet används i den fortsatta planeringen och utvecklingen av området.

Beredning

Ärendet är berett av kulturförvaltningen.

Föredragning

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för Gottsunda stadsstråk i samrådsskede 10 augusti 2022 – 21 september 2022. Kulturnämnden har beviljats förlängd svarstid till 21 oktober 2022.

Detaljplanen är en av flera detaljplaner som tillsammans ska bidra till att möjliggöra de sammanhängande planeringsinriktningar som anges i Planprogram för Gottsundaområdet (KSN 2015-0654).

I det tidigare antagna planprogrammet föreslås området kring Gottsunda centrum genomgå en omfattande förändring för att möjliggöra en långsiktig utveckling som stadsnod. Programmet föreslår att den långa centrumbyggnaden bryts upp till förmån för en stadsstruktur med nya kvarter, gator, stråk och stadsrum. Utvecklingen innebär att södra delen av Gottsunda centrum där Gottsunda kulturhus ligger idag föreslås rivas. Likaså berörs verksamheterna Gottsunda fritidsklubb och fritidsgård i drift av Uppsala KFUK-KFUM, samt den musikverksamhet Studieförbundet Uppsala Västmanland bedriver i Musicalen, av den planerade rivningen av deras nuvarande lokaler på Bandstolsvägen.

Detaljplanens syfte är att göra det möjligt att utveckla Gottsunda med ett nytt kapacitetsstarkt kollektivtrafikstråk i form av spårväg eller snabbbuss i egna körfält (BusRapid Transit, BRT) samt ny bebyggelse för bland annat bostäder, centrumverksamhet, simhall, kulturhus med bibliotek samt torg och parker.

Detaljplanen ger möjlighet att bygga cirka 1 430 nya bostäder fördelade på cirka 126 000 kvadratmeter bruttoarea för lägenheter och cirka 4 220 kvadratmeter bruttoarea för radhus. Ett kulturhus om cirka 4 200 kvadratmeter bruttoarea samt en simhall om cirka 7 000 kvadratmeter bruttoarea medges, med ett torg mellan dessa byggnader. Bruttoarean för förskolor i flerbostadshus uppskattas till cirka 600 kvadratmeter. Övriga lokaler uppskattas till cirka 4 000 kvadratmeter bruttoarea.

Målsättningen med detaljplanen är att den befintliga bebyggelsen kompletteras med nya byggnader samt att gatustrukturen kopplas ihop genom sammanhängande stråk för gång, cykel, kollektivtrafik och bil för att öka förutsättningarna för stadsliv och trygghet i stadsdelen. Genom aktiva bottenvåningar med lokaler för kultur- och centrumverksamhet längs strategiskt viktiga stråk, är planen tänkt att bidra till en ökad rörlighet inom Gottsunda och till angränsande områden. Planen ska genom nya flerbostadshus och markbostäder bidra till ökat utbud av varierade boendemiljöer och därmed bidra till ökad social hållbarhet.

I detaljplanen möjliggörs ett mobilitetshus med fokus på hållbara transporter i kombination med kulturhus norr om centrumbyggnaden. Parkeringarna i byggnaden är framför allt avsedda för att täcka behovet av parkeringsplatser till bostäderna inom samma kvarter samt besöksparkering till simhall och kulturhus.

Kulturförvaltningens bedömning

Generellt vill kulturförvaltningen understryka att kulturell hållbarhet tillsammans med social hållbarhet är viktiga aspekter av stadsplaneringen i planområdet för att stärka trygghet och öka stadsdelens attraktivitet. I begreppet kulturell hållbarhet läggs här särskild vikt vid de av FN:s globala mål för hållbar utveckling som rör utveckling av hållbara städer och samhällen, fred, rättvisa och god förvaltning samt globalt partnerskap för hållbar utveckling. Betydelsen av kulturell hållbarhet och att möjliggöra ytor och lokaler för kultur och kreativitet bör ytterligare betonas i

planhandlingarna. Likaså vill kulturförvaltningen att en beskrivning av planområdets kultur- och kulturarvsvärden läggs till.

Kulturarv i planområdet och planförslaget

I det tidigare programarbetet har en kulturmiljöutredning för området Gottsunda och Valsätra tagits fram. Hänvisning till kulturmiljöutredningen saknas dock i underlag till detaljplanen. Kulturförvaltningen vill betona betydelsen av att det gedigna kunskapsunderlaget används i den fortsatta planeringen och utvecklingen av området.

Stadsdelarna Valsätra och Gottsunda är sammanhållna områden som tillsammans representerar bostadsbyggandets utveckling från slutet av 1960-talet till det tidiga 1980-talet. Gottsunda - Valsätra uppvisar en provkarta på både rekordårens byggande och den efterföljande utvecklingen av bostadsbyggandet som ifrågasatte miljonprogrammets rationella, storskaliga stadsplanering, från Bandstolens och Stenhammars högresta skivhusområden till Stråkens och Dirigentens varierade bostadskvarter. Områdets utveckling har en stark koppling till Uppsalas utveckling under andra hälften av 1900-talet, men är också en tydlig representant för en nationell berättelse om det s k miljonprogrammet och Sveriges utveckling som välfärdsstat.

I den ovan nämnda kulturmiljöutredningen för Gottsunda och Valsätra finns utförliga beskrivningar och karaktäriseringar av miljonprogrammets miljöer från 1960- och 1970-talen, avsedda att utgöra vägledning vid förändringar. Värdebärande karaktärsdrag och samhällshistoriska uttryck som är av betydelse för att förstå områdets ursprung och utveckling identifieras. Med kunskap om miljöernas kärnvärden finns möjlighet till en utveckling som tar hänsyn till och i vissa fall även förstärker områdets kulturmiljökvaiteter och stadsmiljön. Kulturförvaltningen finner det mycket angeläget att dessa beskrivningar och karaktäriseringar används och att rekommendationerna tillämpas vid den fortsatta utvecklingen av området.

De nordöstra delarna bildar tillsammans med den centralt placerade centrumanläggningen utgångspunkt för senare tillkomna årsringar söderut. Vid förtätning och komplettering är det viktigt att värna gröna brynzoner och bevarad naturmark i anslutning till befintlig bebyggelse.

I kulturmiljöutredningen pekas Gottsunda kyrka ut som områdets enda byggnad med mycket höga kulturhistoriska värden (motsvarande byggnadsminnesklass). De platser och sammanhang som kulturmiljöutredningen visar har hög känslighet för förändring, såsom Gottsundagipen, Musikparken, Gottsunda kyrka och Valsättraparken, bedöms inte påverkas av planprogrammet.

Planprogrammet föreslår bebyggelse på ett fåtal platser där det idag finns potentiella eller dokumenterade fornlämningar. Detta gäller föreslagen bebyggelse längs Slädvägen, men även ett kvarter längs Musikvägen och några kvarter längs Vårdsättravägen. Möjlig påverkan på fornminnen kan innebära en risk för negativ påverkan på kulturmiljövärden. En exploatering av fornminnesrika marker kan dock även ge möjlighet att utreda och dokumentera historiska lämningar, och därmed utgöra en möjlig positiv konsekvens av förslaget. Programmets påverkan på fornlämningar och förutsättningar att avhjälpa dessa under den fortsatta planeringen bedöms kunna hanteras under fortsatta detaljplaneskeden.

Kulturmiljöutredningen identifierar följande värdebärande karaktärsdrag i Gottsunda och Valsätra:

- Storskalig multifunktionell centrumanläggning med låga tegelvolymmer.
- Trafikseparering med samlad storskalig parkering och bilfria gårdsmiljöer.
- Servicehus med stram repeterande tegelarkitektur och tidstypisk stark färgskala.
- Gottsunda kyrka och kyrkbacke i stilbildande postmodernistisk rosa skrud.
- Anslutande centralt grönstråk för stadsdelarnas gemensamma rekreation.
- Finmaskigt internt nät av tydliga gång- och cykelstråk

Kulturförvaltningen anser att fortsatt utveckling ska ske med hänsyn till områdets grundstruktur och ursprungsplanering och att hänsyn tas till de kulturhistoriska värden och karaktärsdrag som identifierats. Utgångspunkten bör vara att de olika delområdenas bebyggelsekluster fortsatt är tydligt läsbara, att gröna zoner som inramar bebyggelsen värnas samt att trafiksepareringen med tydliga gång- och cykelstråk som strålar in mot centrummiljön fortsatt är sammanhängande och obrutna av biltrafik. Kyrkan, klockstapeln och mötesplatsen runt omkring, den av tradition så kallade kyrkbacken, är en av Sveriges första postmodernistiska miljöer och byggnader. Detta bör lyftas fram som ett högt värde och stolthet för stadsdelen. I föreliggande detaljplan anser kulturförvaltningen att hänsyn ska tas till bevarandet av kyrkoområdets synlighet samt att kyrkoområdet ska med som en viktig målpunkt vid planeringen av siktlinjer.

Miljonprogram och kulturarv

1965 beslutade riksdagen att bygga en miljon nya bostäder i Sverige under tio år. Syftet var att utradera bostadsbristen. Detta påverkade även Uppsalas utbyggnad under den här perioden. Stadsplaneringen strävade mot områden präglade av ljus, luft och överkomliga priser. Gröna ytor, närhet till skolor och service och trafikseparering präglade stadsrummen. Snäva ekonomiska ramar medförde långt driven standardisering och prefabricerade betongelement effektiviserade byggandet.

”Betongförorter” har kommit att förknippas med höga, grå hus och en negativ urbanitet, med miljöer som betraktas som anonyma, kala och monotona. Ett exempel på de områden som ofta associeras med dessa negativa värden är de centrala delarna av Gottsunda. Ofta har stadsplaneringen och dess materialitet fått skulden för sociala problem associerade med platserna. En negativ mediabild av förorten och miljonprogramsområden har också länkats till frågor om utanförskap och segregation på ett sätt som påverkar boendes levnadsvillkor. Debatten förenklas stundtals så att själva arkitekturen får klä skott för andra problem av infrastrukturell, ekonomisk eller social art.

Rekordårens boendemiljöer har präglat generationer av svenskars liv. Den negativa mediabilden har väckt starka reaktioner. Miljonprogrammets flerbostadsområden är också hembygd och kulturarv; platser som gett upphov till nya kulturyttringar.

Det är av vikt att bilden av rekordårens bostadsbebyggelse nyanseras, och att kvaliteter och variation i byggnadsbestånd, stadsplanering tillsammans med sociokulturella perspektiv integreras i utvecklingen av Gottsunda och andra liknande områden. Den sociala hållbarheten ökar om medborgarna upplever sig delaktiga i kulturarvet.

Kulturförvaltningen vill betona vikten av att miljonprogrammets arkitektur inte oreflekterat förkastas, utan varsamt kompletteras med ny bebyggelse samt utvecklas med lösningar som möter nya behov och bidrar till miljömässig, social, ekonomisk och

kulturell hållbarhet. Rekordårens bostadsbebyggelse är både ett kulturarv och en fysisk och social resurs som bör rustas och integreras i samhällsplaneringen.

Gestaltad livsmiljö i planförslaget

Kulturförvaltningen vill betona vikten av gestaltningen av miljön i planområdet. Både simhall och kulturhus kombinerat med mobilitetshus kommer att utgöra entré till centrumområdet vilket ställer höga krav på gestaltning och kvalitet i materialval i linje med Uppsala kommuns arkitekturpolicy. Gestaltningen av kulturhuset ska signalera öppenhet, trygghet och välkomnande och verksamheten ska vara synlig utifrån, likväl som stadslivet utanför byggnaden ska kunna betraktas inifrån. Gestaltningen ska även motverka att byggnaden får en upplevd baksida. Planeringen av utomhusmiljön i anslutning till kulturhuset behöver även ta hänsyn till att den ska fungera för kulturhusverksamhet utomhus för olika åldersgrupper. Liksom både för omkringboende och för besökare till kulturhuset och simhallen. Trygghetsaspekten i ett mobilitetshus jämfört med markparkeringar bör också studeras noggrant. Området kan även bli aktuellt för konstnärlig gestaltning.

Barnperspektiv/barnrättsperspektiv

Barn i åldern 0-18 år utgör en större andel av befolkningen i Gottsundaområdet än i kommunen i genomsnitt vilket bör tas hänsyn till vid utformning och dimensionering av utemiljöer och lokaler för kultur- och fritidsverksamhet.

I beskrivningen av målpunkter för barn (s. 29) saknas angivelse av platser för aktiviteter på fritiden som till exempel fritidsklubb och fritidsgård. Barnets perspektiv bör även tas med i planering av täthet och hushöjder.

Den trafikbulerutredning som gjorts innefattar inte ljud från stadsbilden och kultur- eller fritidsaktiviteter. Kulturförvaltningen vill understryka behovet av utomhusmiljöer där det är möjligt att spela till exempel musik eller utöva spontanidrott utan att det uppstår konflikter med boende i närheten av parker, torg eller lekplatser. Under sommarhalvåret ska barn och unga kunna ha tillgång till kreativa miljöer även utomhus. Dessa aspekter bör belysas i planområdet, både för att motverka intressekonflikter i den offentliga miljön och för att möjliggöra ett aktivt och kreativt liv för barn och unga.

Näringslivsperspektiv

Kulturförvaltningen vill framhålla att det är positivt att många bostadshus innehåller aktiva bottenvåningar där olika grader av märkningen centrumverksamhet möjliggör lokaler för kulturella och kreativa näringar. Dock bör beaktas att rimliga hyresnivåer är en förutsättning för möjlig etablering i området för många småföretagare inom kultursektorn.

Verksamheter under kulturnämndens ansvarsområde i planområdet

Kultur- och fritidsverksamhet som berörs av föreslagen rivning av lokaler är Gottsunda kulturhus, Gottsunda fritidsklubb och fritidsgård i drift av Uppsala KFUK-KFUM samt den musikverksamhet Studieförbundet Uppsala Västmanland bedriver i Musicalen.

Utifrån den behovsbeskrivning som är under framtagande av KTF som underlag för Fastighetsstabens utredning enligt lokalförslagsplanprocessen om ett nytt kulturhus i Gottsunda inom föreliggande detaljplaneområde, bedöms ytbehovet till

cirka 4 000 kvm verksamhetsyta. Utifrån framtagna visioner för det nya kulturhuset uppskattas de funktioner som behöver placeras i markplan till minst 2 700 kvm. Önskvärt ”markavtryck” som tillåts för kulturhus i markplan enligt detaljplanen måste alltså motsvara minst denna yta. Ytor på våningsplan en trappa upp blir ca 1 300 kvm. Utförligare fördelning mellan våningsplanen behöver fastställas med hjälp av arkitekt. Scenlokaler behöver ha högre takhöjd än normalt, och dessa volymer behöver beaktas avseende utrymme på övre våningsplan. Den i detaljplanen föreslagna kombinationen av kulturhus och mobilitetshus behöver därför studeras närmare utifrån kulturhusets behov av minst 2 700 kvm yta i markplan. Även logistiklösningar för väderskyddad in- och urlastning till kulturhuset av till exempel böcker/media, scenutrustning och utställningar behöver studeras närmare. Om en del av mobilitetshuset kan läggas under markplan skulle det även innebära möjligheter för leveranser till och från kulturhuset denna väg i stället för i markplan. Kulturförvaltningen förordar att detaljplanen möjliggör en byggnad för kulturhus med maximal yta i bottenvåningen i förhållande till den breddytan som begränsas av kringliggande gator.

Kulturförvaltningen vill också understryka att den torgyta som planeras utanför kulturhuset ska anpassas för olika typer av evenemang för att vissa delar av kulturhusets verksamhet, så som konserter, även ska kunna bedrivas utomhus.

Kulturförvaltningen har även noterat att det utifrån kulturhusets behov av flera entréer, varav flera från torget, behöver säkerställas att de kommer att klara kravet på att det ska finnas möjlighet att parkera (parkering förrörelsehindrad) och angöra max 25 meter från varje entré (s. 28).

I utvecklingen av området är det viktigt att den föreningsdrivna fritidsklubs- och fritidsgårdsverksamheten som idag har lokaler på Bandstolsvägen får möjlighet att fortsätta verka i området även efter nybyggnation. Kulturförvaltningen vill understryka att lokaler för fritidsklubsverksamhet räknas som pedagogiska lokaler och fritidsgårdsverksamhet som publika lokaler och att detaljplanens märkning därför måste möjliggöra dessa båda användningsområden för planerade ersättningslokaler.

Även den musikverksamhet som Studieförbundet bedriver i Musicalen behöver ersättningslokaler som fungerar för verksamheten.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnadsuppskattningen i underlagen till Mål och budget 2023 utifrån åtgärden nytt kulturhus i Gottsunda 2029 i kulturnämndens lokalförsörjningsplan uppgår till en förstaårshyra om 10 miljoner kronor från år 2029 och framåt. Kostnadsuppskattningen är baserad på en schablonhyra på 2 500 kr per kvadratmeter. Hyreskostnad för nuvarande lokaler uppgår till ca 7,6 miljoner kronor 2022. Verksamhetsnära investeringar (inventarier och dylikt) beräknas uppgå till 5 miljoner kronor för år 2029. Ökad driftskostnad (exklusive hyreskostnader) beräknas öka från 8 miljoner kronor (2022) till 12,5 miljoner kronor från och med 2029.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 13 oktober 2022
- Bilaga 1, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för Gottsunda stadsstråk
- Planhandlingar finns att hämta på: [Gottsunda stadsstråk – Uppsala kommun](#)

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kulturnämnden
Yttrande

Datum: 2022-10-20
Diarienummer: KTN-2022-00430

Handläggare:
Pia Sörås Staflin, Helena Westin

Plan- och byggnadsnämnden
Ert diarienummer: PBN 2020-002658

Samrådsyttrande över detaljplan för Gottsunda stadsstråk

Kulturnämnden har tagit del av rubricerade planförslag och avger följande yttrande.

Generellt vill kulturnämnden understryka att kulturell hållbarhet tillsammans med social hållbarhet är viktiga aspekter av stadsplaneringen i planområdet för att stärka trygghet och öka stadsdelens attraktivitet. I begreppet kulturell hållbarhet läggs här särskild vikt vid de av FN:s globala mål för hållbar utveckling som rör utveckling av hållbara städer och samhällen, fred, rättvisa och god förvaltning samt globalt partnerskap för hållbar utveckling. Betydelsen av kulturell hållbarhet och att möjliggöra ytor och lokaler för kultur och kreativitet bör ytterligare betonas i planhandlingarna. Likaså vill kulturförvaltningen att en beskrivning av planområdets kultur- och kulturarvsvärden läggs till.

Kulturarv i planområdet och planförslaget

I det tidigare programarbetet har en kulturmiljöutredning för området Gottsunda och Valsätra tagits fram. Hänvisning till kulturmiljöutredningen saknas dock i underlag till detaljplanen. Kulturnämnden vill betona betydelsen av att det gedigna kunskapsunderlaget används i den fortsatta planeringen och utvecklingen av området.

Stadsdelarna Valsätra och Gottsunda är sammanhållna områden som tillsammans representerar bostadsbyggandets utveckling från slutet av 1960-talet till det tidiga 1980-talet. Gottsunda - Valsätra uppvisar en provkarta på både rekordårens byggande och den efterföljande utvecklingen av bostadsbyggandet som ifrågasatte miljonprogrammets rationella, storskaliga stadsplanering, från Bandstolens och Stenhammars högresta skivhusområden till Stråkens och Dirigentens varierade bostadskvarter. Områdets utveckling har en stark koppling till Uppsalas utveckling under andra hälften av 1900-talet, men är också en tydlig representant för en nationell berättelse om det s k miljonprogrammet och Sveriges utveckling som välfärdsstat.

I den ovan nämnda kulturmiljöutredningen för Gottsunda och Valsätra finns utförliga beskrivningar och karaktäriseringar av miljonprogrammets miljöer från 1960- och 1970-talen, avsedda att utgöra vägledning vid förändringar. Värdebärande karaktärsdrag och samhällshistoriska uttryck som är av betydelse för att förstå områdets ursprung och utveckling identifieras. Med kunskap om miljöernas kärnvärden finns möjlighet till en utveckling som tar hänsyn till och i vissa fall även förstärker områdets kulturmiljökvaliteter och stadsmiljön. Kulturnämnden finner det mycket angeläget att dessa beskrivningar och karaktäriseringar används och att rekommendationerna tillämpas vid den fortsatta utvecklingen av området.

De nordöstra delarna bildar tillsammans med den centralt placerade centrumanläggningen utgångspunkt för senare tillkomna årsringar söderut. Vid förtätning och komplettering är det viktigt att värna gröna brynzoner och bevarad naturmark i anslutning till befintlig bebyggelse.

I kulturmiljöutredningen pekas Gottsunda kyrka ut som områdets enda byggnad med mycket höga kulturhistoriska värden (motsvarande byggnadsminnesklass). De platser och sammanhang som kulturmiljöutredningen visar har hög känslighet för förändring, såsom Gottsundagipen, Musikparken, Gottsunda kyrka och Valsätarparken, bedöms inte påverkas av planprogrammet.

Planprogrammet föreslår bebyggelse på ett fåtal platser där det idag finns potentiella eller dokumenterade fornlämningar. Detta gäller föreslagen bebyggelse längs Slädvägen, men även ett kvarter längs Musikvägen och några kvarter längs Vårdsättravägen. Möjlig påverkan på fornminnen kan innebära en risk för negativ påverkan på kulturmiljövärden. En exploatering av fornminnesrika marker kan dock även ge möjlighet att utreda och dokumentera historiska lämningar, och därmed utgöra en möjlig positiv konsekvens av förslaget. Programmets påverkan på fornlämningar och förutsättningar att avhjälpa dessa under den fortsatta planeringen bedöms kunna hanteras under fortsatta detaljplaneskeden.

Kulturmiljöutredningen identifierar följande värdebärande karaktärsdrag i Gottsunda och Valsätra:

- Storskalig multifunktionell centrumanläggning med låga tegelvolymer.
- Trafikseparering med samlad storskalig parkering och bilfria gårdsmiljöer.
- Servicehus med stram repeterande tegelarkitektur och tidstypisk stark färgskala.
- Gottsunda kyrka och kyrkbacke i stilbildande postmodernistisk rosa skrud.
- Anslutande centralt grönstråk för stadsdelarnas gemensamma rekreation.
- Finmaskigt internt nät av tydliga gång- och cykelstråk

Kulturnämnden anser att fortsatt utveckling ska ske med hänsyn till områdets grundstruktur och ursprungsplanering och att hänsyn tas till de kulturhistoriska värden och karaktärsdrag som identifierats. Utgångspunkten bör vara att de olika delområdenas bebyggelsekluster fortsatt är tydligt läsbara, att gröna zoner som inramar bebyggelsen värnas samt att trafiksepareringen med tydliga gång- och cykelstråk som strålar in mot centrummiljön fortsatt är sammanhängande och obrutna av biltrafik.

Kyrkan, klockstapeln och mötesplatsen runt omkring, den av tradition så kallade kyrkbacken, är en av Sveriges första postmodernistiska miljöer och byggnader. Detta bör lyftas fram som ett högt värde och stolthet för stadsdelen. I föreliggande detaljplan anser kulturförvaltningen att hänsyn ska tas till bevarandet av kyrkoområdets

synlighet samt att kyrkoområdet ska med som en viktig målpunkt vid planeringen av siktlinjer.

Miljonprogram och kulturarv

1965 beslutade riksdagen att bygga en miljon nya bostäder i Sverige under tio år. Syftet var att uttradera bostadsbristen. Detta påverkade även Uppsalas utbyggnad under den här perioden. Stadsplaneringen strävade mot områden präglade av ljus, luft och överkomliga priser. Gröna ytor, närhet till skolor och service och trafikseparering präglade stadsrummen. Snäva ekonomiska ramar medförde långt driven standardisering och prefabricerade betongelement effektiviserade byggandet.

”Betongförorter” har kommit att förknippas med höga, grå hus och en negativ urbanitet, med miljöer som betraktas som anonyma, kala och monotona. Ett exempel på de områden som ofta associeras med dessa negativa värden är de centrala delarna av Gottsunda. Ofta har stadsplaneringen och dess materialitet fått skulden för sociala problem associerade med platserna. En negativ mediabild av förorten och miljonprogramsområden har också länkats till frågor om utanförskap och segregation på ett sätt som påverkar boendes levnadsvillkor. Debatten förenklas stundtals så att själva arkitekturen får klä skott för andra problem av infrastrukturell, ekonomisk eller social art.

Rekordårens boendemiljöer har präglat generationer av svenskers liv. Den negativa mediabilden har väckt starka reaktioner. Miljonprogrammets flerbostadsområden är också hembygd och kulturarv; platser som gett upphov till nya kulturyttringar.

Det är av vikt att bilden av rekordårens bostadsbebyggelse nyanseras, och att kvaliteter och variation i byggnadsbestånd, stadsplanering tillsammans med sociokulturella perspektiv integreras i utvecklingen av Gottsunda och andra liknande områden. Den sociala hållbarheten ökar om medborgarna upplever sig delaktiga i kulturarvet.

Kulturnämnden vill betona vikten av att miljonprogrammets arkitektur inte oreflekterat förkastas, utan varsamt kompletteras med ny bebyggelse samt utvecklas med lösningar som möter nya behov och bidrar till miljömässig, social, ekonomisk och kulturell hållbarhet. Rekordårens bostadsbebyggelse är både ett kulturarv och en fysisk och social resurs som bör rustas och integreras i samhällsplaneringen.

Gestaltad livsmiljö i planförslaget

Kulturnämnden vill betona vikten av gestaltningen av miljön i planområdet. Både simhall och kulturhus kombinerat med mobilitetshus kommer att utgöra entré till centrumområdet vilket ställer höga krav på gestaltning och kvalitet i materialval i linje med Uppsala kommuns arkitekturpolicy. Gestaltningen av kulturhuset ska signalera öppenhet, trygghet och välkomnande och verksamheten ska vara synlig utifrån, likväl som stadslivet utanför byggnaden ska kunna betraktas inifrån. Gestaltningen ska även motverka att byggnaden får en upplevd baksida. Planeringen av utomhusmiljön i anslutning till kulturhuset behöver även ta hänsyn till att den ska fungera för kulturhusverksamhet utomhus för olika åldersgrupper. Liksom både för omkringboende och för besökare till kulturhuset och simhallen. Trygghetsaspekten i ett mobilitetshus jämfört med markparkeringar bör också studeras noggrant. Området kan även bli aktuellt för konstnärlig gestaltning.

Barnperspektiv/barnrättsperspektiv

Barn i åldern 0-18 år utgör en större andel av befolkningen i Gottsundaområdet än i kommunen i genomsnitt vilket bör tas hänsyn till vid utformning och dimensionering av utemiljöer och lokaler för kultur- och fritidsverksamhet.

I beskrivningen av målpunkter för barn (s. 29) saknas angivelse av platser för aktiviteter på fritiden som till exempel fritidsklubb och fritidsgård. Barnets perspektiv bör även tas med i planering av täthet och hushöjder.

Den trafikbullenutredning som gjorts innefattar inte ljud från stadsbilden och kultur- eller fritidsaktiviteter. Kulturnämnden vill understryka behovet av utomhusmiljöer där det är möjligt att spela till exempel musik eller utöva spontanidrott utan att det uppstår konflikter med boende i närheten av parker, torg eller lekplatser. Under sommarhalvåret ska barn och unga kunna ha tillgång till kreativa miljöer även utomhus. Dessa aspekter bör belysas i planområdet, både för att motverka intressekonflikter i den offentliga miljön och för att möjliggöra ett aktivt och kreativt liv för barn och unga.

Näringslivsperspektiv

Kulturnämnden vill framhålla att det är positivt att många bostadshus innehåller aktiva bottenvåningar där olika grader av märkningen centrumverksamhet möjliggör lokaler för kulturella och kreativa näringar. Dock bör beaktas att rimliga hyresnivåer är en förutsättning för möjlig etablering i området för många småföretagare inom kultursektorn.

Verksamheter under kulturnämndens ansvarsområde i planområdet

Kultur- och fritidsverksamhet som berörs av föreslagen rivning av lokaler är Gottsunda kulturhus, Gottsunda fritidsklubb och fritidsgård i drift av Uppsala KFUK-KFUM samt den musikverksamhet Studieförbundet Uppsala Västmanland bedriver i Musicalen.

Utifrån den behovsbeskrivning som är under framtagande av KTF som underlag för Fastighetsstabens utredning enligt lokalförsörjningsplanprocessen om ett nytt kulturhus i Gottsunda inom föreliggande detaljplaneområde, bedöms ytbehovet till cirka 4 000 kvm verksamhetsyta. Utifrån framtagen vision för det nya kulturhuset uppskattas de funktioner som behöver placeras i markplan till minst 2 700 kvm. Önskvärt ”markavtryck” som tillåts för kulturhus i markplan enligt detaljplanen måste alltså motsvara minst denna yta. Ytor på våningsplan en trappa upp blir ca 1 300 kvm. Utförligare fördelning mellan våningsplanen behöver fastställas med hjälp av arkitekt. Scenlokaler behöver ha högre takhöjd än normalt, och dessa volymer behöver beaktas avseende utrymme på övre våningsplan. Den i detaljplanen föreslagna kombinationen av kulturhus och mobilitetshus behöver därför studeras närmare utifrån kulturhusets behov av minst 2 700 kvm yta i markplan. Även logistiklösningar för väderskyddad i- och urlastning till kulturhuset av till exempel böcker/media, scenutrustning och utställningar behöver studeras närmare. Om en del av mobilitetshuset kan läggas under markplan skulle det även innebära möjligheter för leveranser till och från kulturhuset denna väg i stället för i markplan. Kulturnämnden förordar att detaljplanen möjliggör en byggnad för kulturhus med maximal yta i bottenvåningen i förhållande till den breddyta som begränsas av kringliggande gator.

Kulturnämnden vill också understryka att den torgyta som planeras utanför kulturhuset ska anpassas för olika typer av evenemang för att vissa delar av kulturhusets verksamhet, så som konserter, även ska kunna bedrivas utomhus.

Kulturnämnden har även noterat att det utifrån kulturhusets behov av flera entréer, varav flera från torget, behöver säkerställas att de kommer att klara kravet på att det ska finnas möjlighet att parkera (parkering förrörelsehindrad) och angöra max 25 meter från varje entré (s. 28).

I utvecklingen av området är det viktigt att den föreningsdrivna fritidsklubbs- och fritidsgårdsverksamheten som idag har lokaler på Bandstolsvägen får möjlighet att fortsätta verka i området även efter nybyggnation. Kulturnämnden vill understryka att lokaler för fritidsklubbsverksamhet räknas som pedagogiska lokaler och fritidsgårdsverksamhet som publika lokaler och att detaljplanens märkning därför måste möjliggöra dessa båda användningsområden för planerade ersättningslokaler.

Även den musikverksamhet som Studieförbundets bedriver i Musicalen behöver ersättningslokaler som fungerar för verksamheten.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Klara Eklund
Nämndsekreterare